

**ЕКСПЕРТНА СЛУЖБА
МВС УКРАЇНИ**

МВС УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР**

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

**ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ СУДОВОЇ
БАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

Київ 2023

Загальні положення про криміналістичне дослідження слідів застосування вогнепальної зброї при вчиненні злочину.

Криміналістичне дослідження в широкому розумінні в будь-якому випадку направлене на виявлення, фіксацію та дослідження слідів вчинення злочину. Застосування вогнепальної зброї при вчиненні злочинів призводить до численних слідів на місці події.

Сліди зброї різноманітні і залежать від багатьох факторів: моделі зброї; використуваних боєприпасів; умов вчинення злочину; дій, що виконує суб'єкт для приховання слідів злочину. Сліди зброї - це, насамперед, сліди- предмети: залишена зброя, боєприпаси, різні речі (шомпол, протирка, кобура, пакувальний матеріал, в якому зберігалась зброя (тканина, папір і т.п.), а також патрони з осічкою, гільзи, дріб, пижі, прокладки, незгорілі порошинки, сліди копті. По-друге, це сліди взаємодії зброї, боєприпасів з предметами оточення: пробоїни, вм'ятини, зруйновані предмети (скляні, керамічні), зрештою, це сліди на тілі людини, розриви, кіптява на тканинах (поясок обтирання), укорінені порошинки, опіки, тощо.

Найбільша кількість слідів зброї залишається на гільзах, снарядах (куля, дріб), перешкодах (предмети, тіло людини), тілі того, хто стріляв і потерпілого (на руках, обличчі, одязі). Тому при огляді місця події саме ці джерела інформації заслуговують на особливу увагу, проводити огляд їх і дослідження необхідно з залученням спеціаліста.

Вид слідів, особливості їх розміщення допоможуть розв'язати багато питань, які постають перед слідчим. Крім того, фіксація їх забезпечить успішне проведення судово-балістичної експертизи та інших судових експертиз. Для того, щоб розслідувати злочин, вчинений з застосуванням вогнепальної зброї необхідно чітко мати уявлення про механізм утворення слідів, засоби фіксації та дослідження.

Основні об'єкти судово-балістичної експертизи

- гладкоствольна і нарізна зброя: старовинна і сучасна, головним чином стрілецька ручна (згідно відповідної методики в межах компетенції судово-балістичної експертизи дослідженню підлягає стрілецька зброя калібру до 20 мм та патрони до неї), а також її частини — магазин, руків'я; приладдя до зброї — шомпол, протирка, кобура, чохол; тайники зберігання зброї — книги, бруски дерева з порожнинами для зберігання зброї;

- пристрої та предмети, які не є зброєю, але схожі з нею: стартові пістолети, будівельно-монтажні пістолети, пневматичні, газові пістолети, запальнички, іграшки та ін.;

- боєприпаси, гільзи, кулі, шріт, капсулі, контейнери, пижі, прокладки;
- матеріали та інструменти для виготовлення й спорядження боєприпасів;

- кульові, шротові пробоїни та пошкодження — вм'ятини, тріщини;
- сліди відображення на гільзах, кулях, шротинах, прокладках і пижах.

Додаткові об'єкти судово-балістичної експертизи, що тісно пов'язані з основними:

- матеріали й інструменти, що використовувалися для виготовлення або ремонту знаряддя й елементів патронів, спорядження та виготовлені окремих деталей, частини зброї і патронів;
- креслення і малюнки для виготовлення вогнепальної зброї і патронів до неї;
- технічна документація на виготовлення зброї;
- інформація про речову обстановку місця події (місця проведення пострілів, перезаряджання зброї, виготовлення або збереження зброї і т.д.) або вогнепальних ушкоджень, що міститься в протоколах слідчих дій (огляду, обшуку, допиту й ін.), висновках експертів і в додатках до них (фотознімках, кресленнях, фонограмах, відеофонограмах та ін.).

Особливості призначення балістичної експертизи.

На сьогоднішній день судова балістика сформувалась як галузь науки криміналістики, а тому має свій предмет, методи, завдання. Процес її формування відбувався на основі завдань та об'єктів, що досліджуються в ході проведення експертиз вогнепальної зброї і патронів. Судово-балістична експертиза є теоретичною і методологічною основою експертизи вогнепальної зброї і патронів, включає в себе технічні відомості, які відносяться до вогнепальної зброї, боєприпасів і слідів їх застосування; розробляє рекомендації щодо застосування методів і засобів виявлення цих об'єктів, їх вилучення і дослідження; з метою встановлення обставин, які мають суттєве значення для розслідування, розкриття і попередження злочинів.

В процесі проведення досліджень вогнепальної зброї, боєприпасів та слідів їх застосування використовуються не тільки методи і прийоми судової балістики, але і з інших наук (фізика, прикладна математика). Науковими з основами формування судової балістики є як положення загальної балістики, так і відомості з спеціальних військових наук (матеріальна частина зброї, конструювання зброї тощо) та інших споріднених галузей знань, наприклад судової трасології, судової медицини, ранової балістики.

До головних завдань судово-балістичної експертизи належать:

1. Встановлення конкретного екземпляра вогнепальної зброї за слідами на стріляних кулях, шроті, картечі, гільзах.
2. Визначення виду, системи (моделі) та калібру вогнепальної зброї

і боєприпасів.

3. Визначення технічного стану зброї, боєприпасів і придатності їх до стрільби.

4. Установлення можливості пострілів без натискання на спусковий гачок.

5. Установлення належності саморобних стріляючих пристроїв і патронів до них, до вогнепальної зброї і боєприпасів.

6. Встановлення способу виготовлення вогнепальної зброї та патронів.

7. Установлення обставин, пов'язаних з використанням вогнепальної зброї (факту стрільби після останнього чищення і змашування зброї, кількості пострілів, відстані, з якої стріляли, напрямку пострілу, взаємного положення зброї та перешкоди тощо).

Орієнтовний перелік питань, що ставляться на вирішення судово-балістичної експертизи

Чи вистріляна куля (шрот, картеч) з даного екземпляра зброї (пістолета, рушниці, обрізу та ін.)?

Чи відстріляні дані гільзи зі зброї, наданої для дослідження?

Чи вистріляні дані кулі (гільзи) з одного екземпляра зброї?

Чи справна дана зброя? Якщо ні, то які вона має несправності?

Чи виключають ці несправності можливість пострілу?

З якої зброї (вид, система, модель) вистріляна дана куля (або декілька куль)?

З якої зброї (вид, система, модель) відстріляна гільза (або декілька гільз)?

Чи були надані куля і гільза до пострілу частинами одного патрона?

Чи є вогнепальною зброєю предмет, вилучений у підозрюваного та чи придатний він для стрільби (проведення пострілів)?

Яким способом (промисловим чи саморобним) виготовлено предмет (зброя, патрон), вилучений у підозрюваного?

До якого виду, системи, моделі, калібру належить дана вогнепальна зброя?

Чи є боєприпасом патрон, вилучений у підозрюваного чи придатний він для стрільби?

До зброї якого виду, системи, моделі, калібру призначено патрон, вилучений у підозрюваного?

Чи міг з даної зброї за певних умов (наприклад, при падінні її на фунт, підлогу, струсі, ударах по певних частинах зброї, тощо) бути здійснений постріл без натискання на спусковий гачок?

З гладкоствольної зброї якого калібру вистрілено кулю (шрот, картеч, пиж), вилучену на місці події (з трупа потерпілого під час проведення судово-медичних досліджень)?

Чи є дане пошкодження вогнепальним?(1)

Яким є дане пошкодження — вхідним чи вихідним?

У якому напрямку і з якої відстані зроблено постріл, що утворив пошкодження на об'єкті, вилученому з місця події?(2)

Яким було положення зброї відносно потерпілого (перешкоди)?(3)

(1) Вирішення даного питання можливе при проведенні комплексного дослідження з застосуванням методів й прийомів судової балістики та знань в галузі дослідження продуктів пострілу.

(2) , (3) Дослідження цих питань відносно вогнепальних пошкоджень на одязі, пов'язаних з одночасним спричиненням тілесних ушкоджень людині, належить до компетенції відділень медичної криміналістики бюро судово-медичної експертизи. В окремих випадках (коли визначається дистанція, напрямок пострілу тощо) такі питання вирішуються комплексною медико-криміналістичною експертизою. Провідною установою слід призначити бюро судово-медичної експертизи.

В окремих випадках на вирішення судової балістичної експертизи ставляться питання про встановлення наявності факту внесення змін (переробок) в конструкцію предмету схожого на зброю. Для вирішення даного питання, ініціатору призначення експертизи направляється клопотання з метою отримання технічної документації (ТУ), складальних креслень. Наявність вказаних джерел інформації дозволяє встановити первинний стан частин (умови взаємодії), деталей та механізмів зброї, стосовно якої поставлено питання про внесення переробок в конструкцію.

Для вирішення питань про обставини пострілу (напрямок, дистанція, взаємне положення зброї та перешкоди тощо) судовому експерту надаються предмети, на яких є сліди пострілу (з урахуванням характеру питання, надаються: зброя, усі патрони, гільзи, кулі, шрот, пижі, які приєднані до справи як речові докази, порівняльні матеріали, предмети зі слідами пострілу).

Крім об'єкта дослідження, судовому експерту надсилаються протоколи слідчих оглядів, відтворення обстановки й обставин події, інших слідчих дій або виписки з них, що містять відомості, які можуть мати значення для вирішення поставлених питань. Є припустимим виклад цих відомостей в постанові (ухвалі) про призначення експертизи.

Якщо у справі раніше проводились судово-медичні та інші експертизи, пов'язані з даною експертизою, виконавцю надаються акти цих експертиз, фотознімки, рентгенограми, схеми тощо.

Якщо особа, яка призначає експертизу, відчуває труднощі у визначенні даних, про які треба повідомити судового експерта, або у формулюванні питань, їй слід проконсультуватись з судовим експертом.

Особливості упаковки та надання на судово-балістичну експертизу відповідних об'єктів

Усі надані об'єкти повинні мати на упаковці або на прикріплених до них бирках, індивідуалізовані позначки та необхідні процесуальні реквізити (найменування, кількість, місце виявлення, наприклад: "шрот, що вилучений з трупа А., 4 шротини, підписи понятих, особи яка вилучила, особи у якої вилучили). На предметах з пошкодженнями мають бути орієнтувальні позначки (зовнішній, внутрішній бік; верх, низ тощо).

Речові докази упаковуються окремо в щільний матеріал (наприклад в картонну коробку), що не допускає доступу до вмісту та його розриву у процесі транспортування. При цьому повинен бути забезпечений захист їх від забруднення, пошкоджень та взаємного контакту у процесі транспортування. Дульний зріз зброї закривається чистою білою тканиною і обв'язується.

Вогнепальна зброя та боєприпаси направляються на експертизу слідчим або нарочним. їх пересилка поштою не допускається.

При виконанні дослідження судовим експертом застосовуються тільки ті методи, які не призводять до зміни вигляду й властивостей об'єктів дослідження або їх трати і не виключають можливого подальшого експертного дослідження. Якщо проведення дослідження не можливо без зміни зовнішнього вигляду об'єкта та часткового його витрачення, воно може бути виконано тільки після узгодження з особою, яка надіслала завдання.

Тому, при призначенні експертиз, де можливо будуть застосовуватись руйнуючі методи, слідчим необхідно надавати письмовий дозвіл на їх застосування (наприклад, в постанові одним з пунктів надається дозвіл на часткове руйнування (знищення) об'єктів, якщо це передбачено методикою).

Київський НДЕКЦ МВС